

Філіппова Н. М.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики,
Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв),
nina.filippova@nuos.edu.ua

КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО І НАУКОВОГО МОВЛЕННЯ

Стаття звертає увагу на загальну потребу більш ефективного навчання культури наукового спілкування і компетенції наукового мовлення, що особливо актуально для магістрів і аспірантів. Зроблено огляд деяких методів, які дозволяють визначити потреби окремих груп, і особлива увага приділена аналізу потреб для вибірки текстів правового спрямування. Визначено деякі особливості навчання науковій англійській мові (Рівень C1).

Ключові слова: академічне мовлення, англійська мова для наукових цілей, методика аналізу навчальних потреб.

Актуальність обраної теми базується на тому, що величезні інформаційні потоки у сфері професійно- і науково-орієнтованого спілкування, які пов'язана з обміном професійно-валідною інформацією на міжнародному рівні свідчать про необхідність швидкої та ефективної комунікації. Саме англійська мова як глобальна мова міжнародного професійного і наукового спілкування визначає рівень ефективності та успішності окремого спеціаліста, науковця, організації і, навіть, галузі. Тому так важливо викладачам іноземної мови, взагалі, і англійської мови, зокрема, розуміти важливість комплексного аналізу мовних потреб у галузі наукової і професійної комунікації.

Відомі і добре описані різні методики, прийоми і технології в галузях ESP, EAP та їх різновидах. Основою навчання завжди є попередній аналіз мовних потреб тих, кого навчають. Починаючи з перших досліджень, присвячених такому аналізу, який визначається терміном *needs analysis*, їх автори

наполягають, що для навчання професійної мови треба спочатку отримати інформацію про цільову аудиторію, цільові ситуації і контексти використання цієї мови: загальну інформацію про студентів, їх майбутню професійну сферу, мовний матеріал і навички його використання, особливості спілкування у професійному контексті, розуміння того, якими навичками студенти володіють, а якими ні тощо. Цікаво, що автори одного з перших фундаментальних досліджень у цій сфері наполягали на тому, що треба проводити аналіз мовних і мовленнєвих потреб при навчанні академічній англійській мові, а тобто важливо розуміти, що навіть в перших роботах аналіз мовних потреб розглядався як один з обов'язковим етапів навчання професійній мові [3; 5]. Такий аналіз, як добре відомо, дозволяє отримати необхідну інформацію за допомогою суб'єктивних і об'єктивних джерел: анкет, інтерв'ю, бесід, спостереження, тестів та ін. Отримані результати впливають на вибір методів, засобів, прийомів навчання, відбір мовного матеріалу і використовуються для розробки навчальних програм. Після того, як з'ясовано, які потреби у використанні іноземної мови існують у цій групі студентів, треба визначити основні комунікативні ситуації. А для відбору термінології галузі проводиться лексико-статистичне дослідження різних корпусів текстів з різних понятійних галузей, які належать до кожного з підрегістрів, об'ємом, який визначає статистичну релевантність вибірки.

Покажемо невеликий компонент такого аналізу на прикладі відбору текстів для спеціальностей правознавства [1]. Юридична термінологічна диференціація залежить від неоднорідності самого регістру права. Існує декілька класифікацій текстів: 1) судові рішення; законодавчі закони, тексти юридичної переписки (контракти, листи); 2) перформативні тексти регістру права, які мають офіційний характер і юридичну силу, і інформативні тексти регістру правознавства, які відносяться до наукового стилю і роз'яснюють суттєві проблеми правовідносин; 3) тексти законодавчого, судового і документального реєстрів, оскільки відомо, що звичайно виділяють чотири види джерел права: нормативний (нормативно-правовий) акт, судовий

(правовий) прецедент, договір (нормативно-правовий зміст) і санкціонований/правовий звичай. Законодавчий підрегістр (підрегістр нормативних актів) формується текстами, які встановлюють норми права для всього суспільства, а підрегістр судової промови – це тексти, які складаються в процесі судових дій, а потім набувають нормативного характеру. Документальний підрегістр, або жанрова група документів, містить нотаріально завірени угоди учасників суспільних відношень про встановлення, зміни або припинення прав та обов’язків, юридичної відповідальності сторін. Одночасно, відбувається процес «перемішування»: законодавчий підрегістр реєстру правознавства також формується на базі роз’яснень до законодавчих актів; адаптовані або скорочені тексти судових рішень, переписки юристів складають судовий підрегістр реєстру правознавства; наукові статті і монографії відносяться до підреєстру суто наукових текстів. Таким чином юридичну спеціальну мову можна представити як реєстр права (документальний, судовий, законодавчий підреєстри) і реєстр правознавства (судовий, законодавчий підреєстр і підреєстр наукових текстів). Документальний підреєстр – це жанр договору (*agreement*): піджанри *contract*, *deed*, *assignment*, і жанр доручення: піджанр *proху* та ін. Судовий підреєстр реєстру права – це жанр судового рішення (*judgement*): піджанр *court opinion*; це також жанр судового наказу (*court order*): піджанр *writ* та ін. Законодавчий підреєстр реєстру права – це жанр законодавчого акту (*act*), і жанр кодексу (*code*): піджанр *compiled statutes* та ін. Судовий підреєстр реєстру правознавства – це жанр скорочених або адаптованих рішень (*case*) і переписка юристів. Законодавчий підреєстр реєстру правознавства – це тексти роз’яснень до законодавчих актів, коментарі до кодексів та ін. Підреєстр наукових текстів – це різні жанри наукових текстів, монографії тощо. Таким чином, на першому рівні тексти діляться на тексти права і тексти правознавства; на другому рівні кожного підреєстра знаходяться тексти окремих жанрів/ піджанрів, які представлені конкретними усталеними різновидами тестами цього підреєстру;

на третьому рівні будуть знаходитися тексти різних функціонально-стилістичних різновидів в межах одного жанру/ піджанру.

Вважається, що релевантним є лексико-статистичний аналіз текстів об'ємом 250 000 слововживань, що дозволяє показати, що документальний підрегістр демонструє найменший арсенал термінологічної лексики, основу якої складають загальноновживані терміноелементи. Судовий підрегістр представляє найбільшу кількість терміноелементів. Законодавчий підрегістр займає проміжні положення [1].

У документальному підрегістрі найбільш частотними виявилися терміни, які означають: а) майнові поняття (*property, estate*); б) назви сторін (*mortgager, mortgagee*); в) назви юридичних осіб (*company, partnership*); назви документів (*trust, lease*); г) назви зобов'язень та їх порушень (*debt, liability*). У законодавчому підрегістрі і кількість загальноюридичних терміноелементів (*regulation, law*) співвідноситься з кількістю галузевих термінів (*property, purchase*). У судових рішеннях найбільш частотними виявилися, звичайно, загальноюридичні терміни (*act, statute*) і терміни судочинства (*defendent, jury*). Таким чином, один з ефективних засобів засвоєння граматики і лексики – понятійно-жанровий підхід, який «накладається» на різні комунікативні задачі, типові для цієї галузі, оскільки він дозволяє виділити потенціальну загальноновживану лексичну базу, номенклатури типових граматичних структур для різних підрегістрів і жанрів і різні комунікативні ситуації використання іноземної мови як усно, так і писемно.

Ще однією з можливостей ефективного навчання може бути технологія лінгвістичного аудиту, який є послідовним всестроннім дослідженням всього комплексу потреб організації у використанні одного або декількох іноземних мов в даний час, але враховуючи розвиток цієї організації в майбутньому. Лінгвістичний аудит дозволяє визначити, які бізнес-процеси (ключові і допоміжні) можуть бути реалізовані тільки за допомогою ефективного використання цього або цих іноземних мов в процесі професійної комунікації

персоналу. Цікаво, що об'єктом такого аналізу стає не тільки той, кого навчають, але і вся організація і клієнт-замовник.

Згідно з отриманими методиками аналізу або діагностики специфічних мовних потреб, традиційно основний об'єкт дослідження – це конкретний студент (замовник) або група студентів (замовників). В умовах корпоративного навчання треба діагностувати обох клієнтів: клієнта-замовника (організацію) і клієнта-споживача (співробітника), а їх інтереси не завжди і не повністю співпадають. При проведенні лінгвістичного аудиту треба, виконуючи умови цієї технології, зосередити увагу на потреба організації і окремих її структур. Крім того, лінгвістичний аудит – це цілі на модель аналізу організації, що вимагає значних людських, часових і, звичайно, матеріальних ресурсів для створення ефективної програми підготовки і створення навчально-методичного забезпечення. Основна його мета – виявити сильні і слабкі сторони професійної комунікації іноземною мовою, тобто в процесі проведення лінгвістичного аудиту з'являється можливість визначити конкретні цілі навчання, беручи до уваги перспективи розвитку цієї організації на рівні задач для кожного підрозділу і окремих співробітників, які професійно взаємодіють за допомогою іноземної мови [4].

Багаторічний досвід викладацької діяльності у технічному вищому навчальному закладі дозволив досить чітко зрозуміти одну з проблем підготовки фахівців будь-якого рівня, що особливо рельєфно виділялося у процесі реформування вищої освіти, тобто переході до підготовки магістрів і докторів філософії, які вважаються резервом вітчизняної науки, і які повинні мати знання і сформовані компетенції рівня B2 (CEFR) і C1 (CEFR). Це, звичайно, одна з проблем, яка, на перший погляд, не вважається досить серйозною, хоча, насправді, невміння логічно, чітко, однозначно, прозоро висловити насправді цікаві, важливі, інноваційні наукові ідеї, концепції, рішення іноді заважає молодим науковцям. Крім того, а це особливо важливо, саме підготовка науковця, майбутнього доктора філософії, пов'язана з

обов'язковим іспитом рівня C1, що стає дійсним викликом для багатьох реальних студентів-аспірантів.

Література

1. Полубиченко Л. В., Глинская Н. П. Терминологическая дифференциация регистра права официально-документального стиля английский речи. *Вестник Московского университета. Серия 19 «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*. 2002. № 2. С. 13–28.
2. Harding K. *English for Specific Purposes*. OUP, Oxford 2016. 184 p.
3. Hutchinson T., Winters A. *English for Specific Purposes*. CUP: Cambridge, 1997.
4. Reeves N., Wright C. *Linguistic Auditing*. Clevedon, 1996.
5. Robinson P. *ESP Today: A Practitioner's Guide*. L., 1991.

Filippova N. M., Ph. D. of (Philology), Associate Professor, Professor NUS, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), nina.filippova@nuos.edu.ua

The culture of academic communication

The article focuses on the idea of the burning necessity of more effective teaching the culture of academic communication and academic language competence, Masters and PhD students being the most vulnerable student groups. A number of special methods for determining academic students' needs are mentioned. The component of the needs analysis for law texts are shown. Some specific differences of English language teaching for PhD students (Level C1) are highlighted.

Key words: *academic language and speech, English language teaching, needs analysis.*